

UTICAJ STRANIH ULAGANJA NA IZGRADNJU KONKURENTNOSTI SRPSKE PRIVREDE

EFFECT OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE CONSTRUCTION OF COMPETITIVENESS OF SERBIAN ECONOMY

Darko Marjanović

Ekonomski fakultet, Subotica, marjanovicd@ef.uns.ac.rs

Predrag Radojević

predrag.radojevic@open.telekom.rs

Rezime: *Kada govorimo o državi tada govorimo i o međunarodnoj konkurenciji kao stanju u kome zemlja može u uslovima slobodnog i fer tržišta proizvesti robu i usluge koji zadovoljavaju zahteve svetskog tržišta, istovremeno održavajući ili povećavajući realni dohodak svojih građana. Osnovni cilj koji država teži da ostvari jeste postizanje stabilnog, dugoročnog privrednog rasta, koji će se zasnivati na povećanju investicija, poboljšanju tehnološke baze i povećanju konkurentnosti proizvoda na međunarodnom tržištu. Jedan od načina postizanja konkurentnosti države je ohrabrivanje stranih kompanija da investiraju u domaću proizvodnju. Vrlo često se države odlučuju za grane i sektore koji su van tokova opšteg ekonomskog razvoja. Većina podsticaja je finansijskog karaktera što znači da se od države očekuje davanje finansijske pomoći (npr. odricanje od budućih prihoda kroz smanjenje poreza), pri čemu smanjenje poreza dovodi do poreske konkurencije koja predstavlja postupak odobrenja različitih poreskih podsticaja radi privlačenja investitora na određenu teritoriju. Privlačenje stranih investicija za većinu zemalja predstavlja neophodan uslov za povećanje proizvodnje i izvoza, do nivoa koji bi zemlji omogućio stabilan ekonomski rast i uspešno servisiranje dugova. U skladu sa tim, jedan od najvažnijih ciljeva kreatora ekonomske politike predstavlja stvaranje investicione klime, koja pogoduje privlačenju stranih direktnih investicija. Jedan od instrumenata za povećanje investicija odnosi se i na stimulatívno poresko okruženje u okviru koga najveći uticaj na kompanije i potencijalne investitore ima porez na dobit pravnih lica.*

Ključne reči: konkurentnost, strana ulaganja, privreda

Abstract: *When we talk about the state we talk about international competition as a condition in which the country can in the conditions of free and fair markets produce the goods and services that meet global market demands, while maintaining or increasing the real income of its citizens. The main objective of the government aims to achieve is to achieve stable, long-term economic growth, which will be based on increasing investment, improving the technological base and increase the competitiveness of products in international markets. One way of achieving the competitiveness of the state is encouraging foreign companies to invest in local production. Very often, the government decided to branches and sectors that are outside the general trends of economic development. Most of the incentives is a financial nature which means that the state is expected to provide financial assistance (eg waiver of future revenues through tax cuts), while tax cuts lead to tax competition, which is the process of approval of various tax incentives to attract investors to a particular territory.*

Attracting foreign investment in most countries is a necessary condition for increasing production and exports to a level that would enable the country's steady economic growth and successful debt service. Accordingly, one of the most important objectives of economic policy makers is to create an investment climate conducive to attracting foreign direct investment. One of the instruments to boost investment refers to stimulating tax environment in which the greatest impact on companies and potential investors a tax on corporate profit.

Keywords: Competitiveness, Foreign Investment, Economy

1. UVOD

U savremenoj ekonomskoj teoriji, međunarodno kretanje kapitala, pa tako i kretanje stranih direktnih investicija koji predstavljaju oblik kretanja privatnog kapitala u međunarodnim uslovima, uslovljeno je potrebama za bržim privrednim razvojem manje razvijenih zemalja, pa se tako napustilo nekad prevladavajuće stanovište o profitu kao isključivom motivu kretanja međunarodnog kapitala. Više je razloga za tako veliki rast stranih direktnih investicija (odnosno rast sveukupnih međunarodnih finansijskih tokova), a globalizacija i savremeni trendovi proizašli iz globalizacije (slobodno „kretanje“ ideja, informacija, dobara i usluga i proizvodnih faktora: radne snage i kapitala) se smatraju najvažnijim. Zapravo, direktna strana ulaganja su postala jedan od glavnih pokretača globalizacije i integracije evropskih tranzitornih ekonomija u svetsku ekonomiju, posebno u Evropsku uniju. Proces finansijske globalizacije (finansijska liberalizacija, internacionalizacija, deregulacija i dr.), doveli su do ukidanja restrikcija u pogledu međunarodnih tokova kapitala i samim tim doprineli ekspanziji stranih ulaganja. Možemo reći da strana ulaganja zapravo predstavljaju proizvod finansijske globalizacije i da bez procesa finansijske globalizacije ne možemo govoriti o velikom značaju stranih ulaganja. U procesu globalizacije kapital je prvi i najpokretljiviji faktor stvaranja svetske globalne ekonomije, koji može ubrzati privredni razvoj zemlje u koju se ulažu sredstva, budući da se ulaže tamo gde su s globalnog stanovišta najpovoljniji uslovi plasmana.

2. DETERMINANTE DIREKTNIH STRANIH ULAGANJA

Posmatrajući sa makroekonomskog aspekta, nejednakost između štednje i investicija u pojedinim zemljama glavni je uzrok međunarodnih finansijskih tokova. Naime, u nacionalnim računima otvorene privrede pokazuje se da je razlika između domaće štednje i investicija jednaka neto porastu zaduživanja u inostranstvu. To znači da zemlje koje imaju investicije veće od štednje, pozajmljuju štednju od drugih zemalja da bi finansirale vlastite investicije. Na dugi rok to podiže profitnu stopu u zemljama koje emituju kapital, a prilikom stranog kapitala pojeftinjuje kapital u zemljama u koje ulaze finansijska sredstva.

Odnos štednje i investicija u pojedinim zemljama može da se prikaže na sledeći način:

$$I = S + \Delta Z \quad (1)$$

pri čemu je:

I – ukupne investicije u zemlji

S – ukupna domaća štednja svih sektora

ΔZ – neto porast zaduženosti = neto porast uvoza kapitala

Uz pretpostavku potpune slobode kretanja kapitala između zemalja ova kretanja kapitala izjednačavaju ne samo ponudu i potražnju, nego i cenu kapitala u pojedinim zemljama.

Zemlja koja ima višak štednje nad investicijama i u kojoj je na osnovu toga kamatna stopa niska ima koristi od investiranja u zemlje gde postoji relativni manjak štednje, pa na osnovu toga i viša cena kapitala. Zemlja uvoznica kapitala u kojoj je potražnja za kapitalom veća od njegove ponude ima koristi od uvoza kapitala jer će se uvozom povećati njegova ponuda i pasti cena što čini investicione projekte rentabilnim i samim tim utiče na povećanje investicija.

Ubrzan proces globalizacije, liberalizacije režima stranih ulaganja te deregulacije mnogih delatnosti, omogućilo je multinacionalnim kompanijama sve veći izbor lokacija. Kao posledica toga, multinacionalne kompanije postaju sve zahtevnije pri izboru zemlje domaćina za ulaganja. Liberalna politika države prema stranim investicijama stoga više nije dovoljna za privlačenje stranih ulaganja, već je potrebno preduzeti aktivne mere kojima bi se privukle investicije. Zemlje koje svojom ukupnom politikom osiguraju okruženje u kojem su stabilni uslovi za nesmetano i profitabilno delovanje će sigurno brže i lakše privući strane direktne investicije od onih zemalja kod kojih investiciono okruženje nije u dovoljnoj meri povoljno.

Determinante zemlje domaćina bitne za strane investitore obuhvataju politički i ekonomski okvir, te mere države za lakše ulaganje i poslovanje. Važnost pojedinih determinanti zavisi od motiva sprovođenja stranih direktnih investicija. Stoga i važnost pojedinih ekonomskih determinanti zemlje varira zavisno od motiva za ulaganje. U tabeli 1. su prikazane determinante direktnih stranih ulaganja zemlje domaćina (World Investment Report, 2005.).

Tabela 1.: Determinante direktnih stranih ulaganja zemlje domaćina

Determinante zemlje domaćina	Vrsta direktnih stranih investicija prema motivima investitora	Najvažnije ekonomske determinante zemalja u koje se ulaže kapital
I. Politički okvir • ekonomska, politička i društvena stabilnost • regulativa u vezi ulaska u zemlju i delovanja u njoj • standardi tretmana afilijacija u zemlji • politike funkcionisanja i strukture tržišta • međunarodni sporazumi o stranim ulaganjima • politika privatizacije • trgovinska politika i usklađenost sa politikom stranih ulaganja • poreska politika	Potruga za tržištem	• veličina tržišta i BDP po stanovniku • rast tržišta • pristup regionalnim tržištima • specifični ukusi potrošača zemlje • struktura tržišta
II. Ekonomski okvir	Potruga za resursima	• sirovine • niska cena rada • nekvalifikovane radne snage • stručan rad • tehnološki, inovativni i drugi stečeni resursi • fizička infrastruktura
III. Olakšanje ulaganja i poslovanja • promocija ulaganja • podsticaji investitorima • smanjenje administrativnih prepreka • sluge nakon izvršenih ulaganja	Potruga za efikasnošću	• troškovi resursa i imovine • ostali troškovi inputa (transportni i komunikacijski troškovi iz/do i unutar zemlje domaćina, troškovi ostalih intermedijarnih proizvoda) • članstvo u regionalnim integracijama primenjivim za uspostavljanje regionalnih korporacijskih mreža

Politika države prema stranim investicijama sastoji se od zakonskih odredbi i regulative kojima se utiče na ulazak stranih investitora i njihovo delovanje u zemlji. Ove politike se mogu kretati od zabrane ulaska stranih investitora pa do politike povlašćenog tretmana stranih direktnih investicija putem raznih beneficija. Nestabilna privreda, relativno visoka inflacija, nestabilna valuta i ostali činioci koji investicionu klimu čine nesigurnom odbijaju strane investitore. Regulativa u vezi ulaska u zemlju i delovanja u njoj odnosi se na zakonske odredbe koje određuju pravni položaj stranog investitora u zemlji domaćina, odnosno proces ulaska u zemlju i osnivanje preduzeća. Ovo je vrlo važna determinanta s obzirom da iskazuje rizike koje strani investitori mogu imati u pogledu njegovog tretmana od strane zakonodavstva zemlje domaćina.

3. KOMPETITIVNE PREDNOSTI SRBIJE ZA STRANE INVESTITORE

Globalna ekonomska kretanja u poslednjih deset godina, posebno ona uzrokovana tehnološkim napretkom i transformacijom ekonomskih i političkih sistema, iz temelja menjaju shvatanje zemalja Centralne i Istočne Evrope o doprinosu stranih direktnih investicija u realizaciji postavljenih ekonomskih ciljeva. Prvi kriterijum koga zemlje u tranziciji trebaju vrednovati u definisanju stava prema stranim investicijama treba biti prinos stranih direktnih investicija porastu produktivnosti i konkurentnosti nacionalnih ekonomija. Ovo je verovatno najvažniji srednjoročni i dugoročni cilj ove grupe zemalja, a posebno onih koje su visoko zavisne o stranim izvorima ponude i stranim tržištima. Konkurentnost ekonomija u tranziciji moguće je povećati na različite načine, i to: (1) efikasnijom proizvodnjom robe koje se proizvodi u zemlji, (2) uvođenjem novih ili poboljšanjem postojećih proizvoda, procesa organizacione strukture, (3) efikasnijom alokacijom resursa i sposobnost između sektora, (4) osvajanjem novih tržišta i (5) bržom implementacijom ili smanjenjem troškova strukturnih promena, a posebno onih koji su uslovljeni tehnološkim promenama.

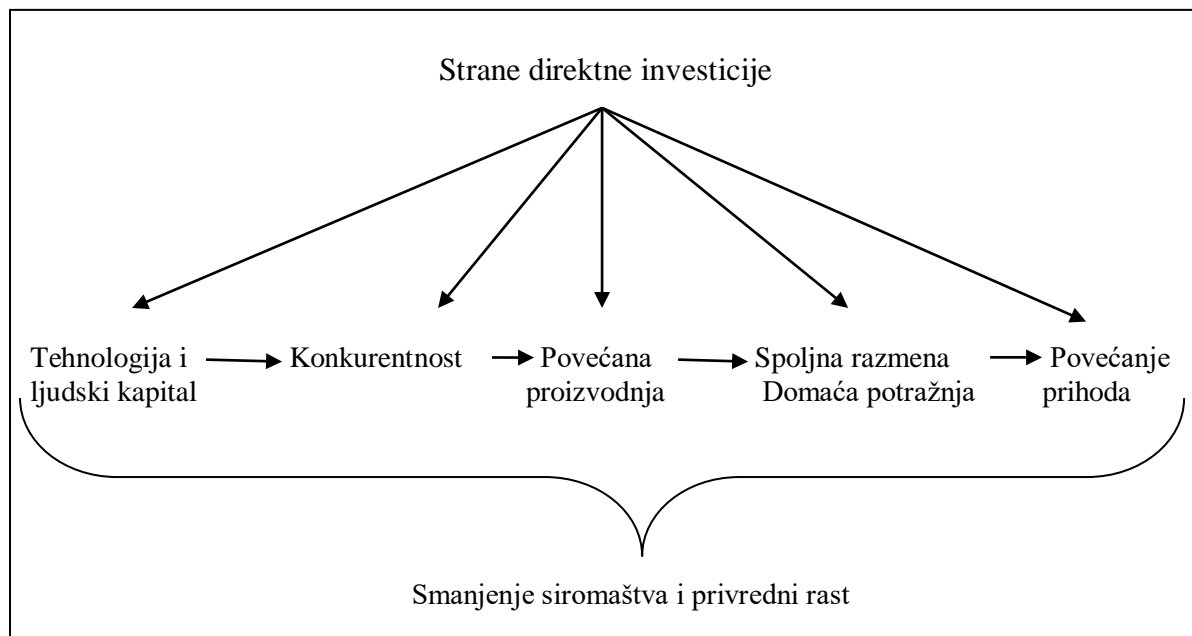
Tabela 2.: Mogući doprinosi stranih direktnih investicija izgradnji konkurentnosti

POZITIVNI	NEGATIVNI
Osiguranje dodatnih resursa i sposobnosti, kapitala, tehnologije, pristup spoljnim tržištima.	Može dovesti do pogrešne vrste resursa i imovine, prekinuti vezu sa stranim tržištima zbog snabdevanja domaćeg tržišta.
Unošenje preduzetništva, upravljačkih znanja, radne kulture i konkurencije.	Preduzetništvo, novi stil upravljanja i nova radna kultura mogu izazvati otpor u lokalnim preduzećima i kod lokalne radne snage. Pogrešna konkurencija može dovesti do stvaranja monopola i time prouzrokovati antikonkurenciju i/ili restriktivnu poslovnu praksu.
Uz efikasnije upravljanje alokacijom resursa, konkurentni podsticaj i propratni efekat, mogu se izgraditi domaći resursi, sposobnosti i produktivnost domaćih preduzeća, kao i stvoriti nove i bolje mogućnosti za zaposlenje.	Može limitirati izgradnju domaćih resursa ograničavanjem lokalne proizvodnje na male vrednosti i uvozom većeg dela proizvoda.
Povećava BDP zemlje u koju se investira i osigurava dodatne prihode od poreza.	Korišćenjem transfernih cena i drugih načina, izbegava se plaćanje poreza u zemlji.
Poboljšava se platni bilans razvojem uvoznosupstitutivne proizvodnje ili generisanjem izvoza.	Može pogoršati stanje platnog bilansa ograničavanjem izvoza i promovisanjem uvoza ili potiskivanjem domaćih preduzeća koja više izvoze a manje uvoze..
Bolje povezivanje ekonomije s globalnim tržištem i promocija ekonomskog rasta podsticanjem efikasnije međunarodne podele rada.	Promovisanje statičkih komparativnih prednosti zemlje investitora koje su konzistentne s komparativnim prednostima zemlje u koju se investira.

Izloženost zemlje političkim i ekonomskim sistemima drugih zemalja, sistemu vrednosti i odnosu prema radu, kulturi i običajima drugih zemalja.

Politički, socijalni i kulturni neredi, neprihvatljive vrednosti, mešanje u političke režime ili izborne procese u zemlji u koju se investira.

Privatna preduzeća su ključni element za ekonomski razvoj svake zemlje. Oni osiguravaju ne samo dobra i usluge, već i radna mesta, a takođe su i glavni izvor poreza sa kojima se finansira obrazovni sistem, izgradnja infrastrukture, zdravstvo i druge društvene pogodnosti. Poznata je činjenica da strane direktne investicije mogu doneti mnogo koristi zemlji u koju se investiraju, uključujući transfer znanja i tehnologije, povećanje produktivnosti, povećanje konkurentnosti, povećanje izvoznih mogućnosti i sl. Prema tome, glavne koristi koje strane direktne investicije pružaju zemlji u koju se ulažu su: (1) povećana proizvodna efikasnost – strana preduzeća u pravilu imaju bolja operativna rešenja koja mogu preneti na lokalnu ekonomiju, a samim tim mogu povećati konkurentnost i na osnovu toga stimulisati domaća preduzeća da prihvate međunarodna kvalitetna rešenja u organizaciji poslovanja, (2) poboljšanje tehnologije i povećanje efikasnosti domaćih preduzeća – strani investitori donose sa sobom inovativne tehnologije i sredstva za dalje istraživanje i razvoj, pri čemu se nove tehnologije prenose na lokalnu ekonomiju kroz edukaciju zaposlenih i lokalnih preduzeća sa kojima saraduju, kroz sistem snabdevanja te kroz direktnu tehničku pomoć koju ta preduzeća pružaju lokalnim subjektima, smanjujući na taj način jaz između razvijenih i zemalja u razvoju, (3) razvoj ljudskog kapitala, (4) promocija spoljne trgovine – povećana efikasnost, ekonomija obima i kvalitet proizvoda doprinose većim izvoznim mogućnostima za lokalna preduzeća koja pre nisu imala mogućnost participiranja u spoljnoj trgovini, (5) povećani prihodi – investicije stranih investitora kao i prodaja njihovih proizvoda mogu dovesti do ekonomskog rasta i razvoja cele zemlje, (6) korist za lokalne investitore – stvarajući dobru investicionu klimu za strane investitore, država stvara i domaćim preduzećima dodatne mogućnosti za izlaz iz neformalne ekonomije i stvaranje boljih mogućnosti i razvijanje novih ideja.

Slika 1.: Model mogućeg uticaja stranih direktnih investicija na razvoj zemalja u tranziciji

Dok je od 2000. godine u Srbiji učinjen značajan napredak u održavanju postojanosti na makroekonomskom nivou, zajedno sa unapređenjem zakonodavstva u mnogim oblastima,

shvaćena je i prihvaćena činjenica da se ovaj reformski proces mora ubrzati i da je neophodno značajno povećati privlačenje novih stranih investicija kako bi se unapredila izvozna sposobnost i konkurentnost, i otvorila nova radna mesta. Rezultati kasnog otpočinjanja opštih privrednih reformi i programa modernizacije vide se kroz (a) relativno nizak nivo stranih ulaganja, koji privlači Srbija u poređenju sa susednim zemljama, (b) većina novih stranih ulaganja je pretežno usmerena na domaće tržište i ogleda se u kupovini preduzeća i imovine koji su u programu privatizacije, (c) nedovoljno preduzeća ulaže u poslovanje usmereno ka međunarodnim tržištima, (d) ograničen razvoj i, unutar same države, ograničeno razumevanje potrebe za konkurentnom, savremenom industrijom i mogućih koristi od neposrednih stranih ulaganja, (e) nizak nivo izvoza i stalna zavisnost od međunarodne pomoći i privatnih novčanih doznaka iz inostranstva kao podrške vladinim programima, potvrđuju ukupno niski nivo ulaganja, (f) ograničenost institucionalnih sposobnosti i nerazvijenost mehanizama za podršku investitora i sprovođenje njihovih planova.

Najveće prepreke stranih ulaganja u Srbiji su: (1) zakonodavni problemi (vlasništvo nad zemljištem i rešavanje problema vezanih za zemljište, potreba za značajnijim unapređenjem i modernizacijom sudskog sistema, potreba za širim zakonodavnim reformama, reforma propisa kojima se uređuje oblast građevinarstva, nekonkurentna i nesigurna struktura naknada i dažbina), (2) ograničeni institucionalni kapaciteti za sprovođenje reformi i za strateško planiranje i marketing (potreba da se u mnogobrojnim administrativnim i regulatornim telima izdvoje kao prioritetna ona pitanja koja se tiču investitora, potreba da se kao prioritet izdvoji izgradnja kapaciteta za promociju ulaganja, strateško planiranje i razvoj politike, važna potreba da se unapredi administracija građevinskih dozvola razvijanjem načela „sve pod jednim krovom“ (*One-Stop-Shop*), potreba da se pruži podrška privatnom sektoru i obrazovnom sistemu u sveukupnom procesu reformi), (3) kasno započete reforme, infrastrukturni nedostaci i ograničeni pristup merama za unapređenje konkurentnosti (neophodnost brzih reformi, uspostavljanja modernog regulatornog okruženja i privatizacije većih javnih preduzeća, potreba da se posveti pažnja razvoju industrijskih i tehnoloških parkova, potreba da se poboljša pristup i smanje troškovi akreditacije, kontrole kvaliteta, izdavanja potvrda (sertifikacija) i pristupa drugim međunarodnim standardima) i (4) potreba za boljim razumevanjem važnosti stranih direktnih investicija i izrada programa koji su osetljivi na potrebe investitora i precizno usmerenog nacionalnog programa za promociju investicija. (Begović, Mijatović, Paunović, Popović, 2008, s. 82.)

Ključne prednosti Srbije značajne za strane investitore i njihov kapital su:

- regionalni položaj i povlašćen pristup tržištima Istoka i Zapada,
- ljudski resursi i sposobnosti – kvalitetan obrazovni sistem, poznavanje stranih jezika,
- industrijska/istraživačka tradicija i iskustvo u inženjeringu i proizvodnji,
- prirodni i ljudski potencijali i komparativne prednosti za proizvodnju poljoprivrednih i šumarskih proizvoda, superiornih po pitanju kvaliteta i cene,
- niža cena rada zanatlija i kvalifikovanih radnika, kao i lica koja se nalaze na rukovodećim položajima.

Zemlje u tranziciji sve više vide strana ulaganja kao izvor privrednog razvoja i modernizacije, rasta prihoda i zapošljavanja, pri čemu teže da maksimalno povećaju korist od prisustva stranog kapitala u domaćoj privredi i da povećaju nivo stranih ulaganja pokretanjem niza političkih i promotivnih inicijativa.

Da bi strani investitori svoj kapital usmerili u Srbiju neophodno je da se njihove investicije tretiraju kao i domaća ulaganja. Stoga strani investitori očekuju da se uredi jednak i nediskriminatoran tretman inostranih i domaćih investicija, garantuje da neće biti sprovedena nacionalizacija, eksproprijacija ili druge mere sa sličnim efektom, da ima vlasništvo nad zemljom, zaštitu intelektualne i industrijske svojine kao i da ima efikasno i nezavisno sudstvo.

Da bi se privukle strane direktne investicije neophodne su određene finansijske olakšice i podsticaji koje će privući potencijalne investiture da ulažu svoj kapital u Srbiju. Finansijske olakšice koje mogu biti dodeljene investitoru za investiranje u proizvodnju kreću se u rasponu od 2.000€ do 5.000€ za svakog novog zaposlenog radnika, minimalan iznos investicije od 1 do 3 miliona € u zavisnosti od stope nezaposlenosti u opštini u kojoj se vrši investiranje kao i za minimalan broj novih radnih mesta (50). Finansijske olakšice koje mogu biti dodeljene investitoru u sektoru usluga kreću se u rasponu od 2.000€ do 10.000€ za svakog novog zaposlenog radnika, uz minimalan iznos investicije od 500.000€ i minimalan broj novih radnih mesta (10). Finansijske olakšice koje mogu biti dodeljene investitoru u sektoru istraživanja i razvoja kreću se u rasponu od 5.000€ do 10.000€ za svakog novog zaposlenog radnika uz minimalan iznos investicija od 250.000€ kao i minimalan broj novih radnih mesta (10).

Tabela 3.: Finansijske olakšice i podsticaji

Za investicije u:	Ukupna sredstva po novom radnom mestu:	Minimalna vrednost ulaganja:	Minimalan broj novih radnih mesta:
Proizvodnom sektoru	2.000-5.000 evra	između 1-3 miliona evra	50
Sektoru usluga	2.000-10.000 evra	500.000 evra	10
Sektoru istraživanja i razvoja	5.000-10.000 evra	250.000 evra	10

Dinamika dodeljivanja sredstava realizuje se po tranšama i to (1 tranša) nakon potpisivanja ugovora o prodaji ili najmu zemlje, (2 tranša) nakon dobijanja građevinske dozvole, (3 tranša) nakon dobijanja prava korišćenja i (4 tranša) nakon što se postigne popunjavanje svih radnih mesta, planiranih za taj investicioni projekat.

Pored činjenice da je porez na dobit preduzeća među najnižim u regionu i iznosi 10%, Zakonom su propisani i konkretni podsticaji, u vidu oslobođenja od plaćanja poreza, podsticaja kod ulaganja, poreskih kredita i ubrzane amortizacije. Investitor, kao poreski obveznik, je oslobođen od plaćanja poreza na dobit preduzeća u periodu od 10 godina ukoliko uloži više od 600 miliona dinara u osnovna sredstva koja koristi za registrovanu delatnost i u periodu ulaganja dodatno zaposli na neodređeno vreme najmanje 100 lica, pri čemu se pravo na oslobađanje ostvaruje srazmerno ulaganju. Takođe, oslobođen je plaćanja poreza na dobit preduzeća u periodu od 5 godina pod uslovom da je u osnovna sredstva uložio više od 70 hiljada evra, da u periodu ulaganja dodatno zaposli na neodređeno vreme najmanje 5 lica, da koristi 80% vrednosti osnovnih sredstava u registrovanoj delatnosti na području od posebnog interesa za Republiku, te da najmanje 80% zaposlenih na neodređeno vreme ima prebivalište i boravište na području od posebnog interesa za Republiku.

Pri definisanju strategije i politike prema stranim direktnim investicijama treba voditi računa o tome da strani investitori ulažu u više zemalja istovremeno, te su izloženi različitim

ekonomskim politikama pri čemu su u mogućnosti da biraju zemlju u koju će ulagati, a to su obično zemlje koje vode manje restriktivnu politiku. Napore koje država treba preduzeti u nameri da privuče strane direktne investicije moguće je svrstati u nekoliko vrlo širokih područja, i to: (1) unapređenje pravnih okvira za strane direktne investicije (osnovna svrha ovih napora je uklanjanje suvišnih administrativnih prepreka, nepotrebnih troškova i stvaranje regulative koja će biti atraktivna i stimulatívna za strane direktne investicije), (2) kreiranje podsticajnog poslovnog okruženja i (3) poboljšanje privrednih odrednica (makroekonomska stabilnost osnovni je preduslov za stvaranje investicione klime i poverenje ulagača; stabilan kurs, niska inflacija i transparentan poreski sistem su elementi koje investitor uzima u razmatranje pre odluke o investiranju).

Za Srbiju je veoma važno da koristi različite politike i strategije u izgradnji konkurentnosti i privlačenju stranih direktnih investicija, gde se pre svega misli na stvaranje investicione strategije i formiranje investicionih agencija, poresku politiku i podsticajni program kao politiku privlačenja stranih direktnih investicija, antikorupcijsku strategiju, strategiju regulacijske reforme, proces pridruživanja EU kao politiku privlačenja stranih direktnih investicija i regionalni pristup kao politiku privlačenja stranih direktnih investicija.

4. ZAKLJUČAK

Pored velike raznovrsnosti formi privatizacije koje su prisutne u tranzitornim ekonomijama, uslovi koje vlada jedne zemlje postavi za ostvarenje prodaje kroz privatizaciju obično odražavaju njenu brigu oko pitanja kakav će uticaj taj ugovor imati na nacionalno tržište, ekonomski razvoj zemlje i životnu sredinu. Cilj svake vlade jeste da osigura dalji angažman stranog investitora vezan uz zapošljavanje, dodatno investiranje i dalji razvoj preduzeća koje je prodato. Da bi se privukla direktna strana ulaganja, a zatim i optimalno iskoristili svi mogući pozitivni učinci tih ulaganja na razvoj, neophodno je stvoriti uslove za poslovanje i atraktivne ulagače, utvrditi jasne ciljeve koji se žele ostvariti uz pomoć stranih direktnih investicija, odabrati efikasnu strategiju privlačenja stranih ulaganja i politikom dodatnih podsticaja dodatno usmeriti ulaganja upravo tamo gde će na najbolji način ispunjavati postavljene ciljeve. Značajnu ulogu u politici Srbije u privlačenju stranih direktnih investicija imaju i određeni faktori kao što su (a) niski troškovi kao posledica niskih nadnica i niskih poreskih stopa, (b) institucionalna središtenost i (c) makroekonomska stabilnost. Za Srbiju je veoma važno da nastavi sa privlačenjem stranih investicija, jer su strane direktne investicije potrebne za smanjenje deficita u budžetu, za otvaranje puta prema međunarodnim tržištima kao i potreba za tehnološkom modernizacijom.

5. LITERATURA

- [1] Begović B., Mijatović B., Paunović M., Popović D. (2008). *Grinfield strane direktne investicije u Srbiji*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd.
- [2] Davies, R.B. & Voget, J. (2008). *Tax Competition in an Expanding European Union*, Oxford University Centre for Business Taxation Working Paper No. 08/03.
- [3] Feld, L.P. & Heckemeyer, J.H. (2009). *FDI and Taxation: A Meta Study*, CESif Working Paper No. 2540.
- [4] Merlevede, B. & Schoors, K. (2004). *Determinants of Foreign Direct Investments in Transition Economies*, Department of Economics and CERISE, Ghent University, Ghent.

- [5] Radičić, M. & Raičević, B. (2010). *Finansije u teoriji i praksi*, Data status, Beograd.
- [6] Reiljan, J., Reiljan, E., Andresson, K. (2001). *Attractiveness of Central and Eastern European Countries for Foreign Direct Investment and Content of European Integration: The Case of Estonia*. Zagreb: 41st Erse Congress.
- [7] World Investment Report(2005).*Transnational Corporations and the Internationalization of R&D*, United Nations, New York and Geneva. Retrieved from http://www.unctad.org/en/docs/wir2005_en.pdf
- [8] World Investment Report (2011). *Non-Equity Modes of International Production and Development*, United Nations, New York and Geneva. Retrieved from <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>
- [9] Zakon o porezu na dobit pravnih lica, Službeni glasnik RS, br. 25/01, 80/02, 43/03, 84/04, 18/10. Retrieved from http://www.siepa.gov.rs/files/pdf2010/zakoni_o_porezu_na_dobit_pravnih_lica.pdf